

Ali de Regt & Don Weenink, *Investeren in je kinderen. Over de keuze voor particulier onderwijs in Nederland*. Amsterdam: Boom, 2003. ISBN 90-5352-875-X, 232 blz., € 19,00.

Waarom kiezen ouders voor een particuliere school waarvoor zij veel geld moeten betalen? Dit is de centrale vraag die Ali de Regt en Don Weenink proberen te beantwoorden. Zij doen dat op basis van open interviews met 37 ouders en 20 leerlingen van particuliere scholen en een enquête onder 365 ouders. Daarbij concentreren zij zich op de keuze voor het particulier voortgezet onderwijs. Het blijkt dat de keuze van ouders nauw samenhangt met disciplineproblemen van hun kinderen in het reguliere onderwijs.

Particulier onderwijs in Nederland is tegenwoordig een uitzondering. Tot in de negentiende eeuw was het echter gebruikelijk dat ouders voor onderwijs betaalden. Door toenemende overheidssubsidiering van openbaar en bijzonder onderwijs konden particuliere scholen de concurrentie niet langer aan en verdwenen aan het begin van de twintigste eeuw geleidelijk uit het onderwijslandschap. Sinds kort is er echter een hernieuwde belangstelling voor particulier onderwijs. Is dit de voorbode van een verdere privatisering van het onderwijs in Nederland?, zo vragen de auteurs zich af.

De ouders die voor particulier onderwijs kiezen, behoren tot de hogere sociale klassen. Zij hebben 'een meer dan gemiddeld hoge opleiding, een meer dan gemiddeld hoog beroepsniveau en een gemiddeld zeer hoog inkomen' (p. 59). Dit laatste is logisch, omdat particuliere scholen duur zijn. De goedkoopste scholen

vragen 7.000 euro per jaar voor een volledig vakkenpakket, de duurste meer dan 20.000 euro.

De ouders vertellen dat hun kinderen problemen hebben (blijven zitten, zakken en/of naar een lager niveau gaan) in het reguliere onderwijs. De belangrijkste redenen waarom het niet goed gaat, zijn gebrek aan motivatie van hun kinderen, gedragsproblemen die vaak gepaard gaan met een weerzin tegen school en leerproblemen die samenhangen met bijvoorbeeld faalangst of dyslexie. Volgens de auteurs zijn de motivatie- en gedragsproblemen te herleiden tot een gebrek aan zelfdiscipline. Veel van de onderzochte leerlingen geven aan dat zij zich er niet toe kunnen zetten voldoende tijd en aandacht aan school en huiswerk te besteden. Toch hebben zij zelfdiscipline nodig om een diploma te halen en een goede maatschappelijke positie te bereiken.

Volgens de ouders hebben hun kinderen behoefte aan discipline van buitenaf. De vraag is waarom de ouders hun kinderen geen zelfdiscipline kunnen bijbrengen. De ouders vinden zich over het algemeen niet te slap of te toegeeflijk. Wel hebben zij een tweeslachtige houding tegenover de onderhandelingshouding: enerzijds onderschrijven zij deze permissieve manier van omgang met kinderen, anderzijds zien ze ook in dat hun kinderen wellicht meer baat hebben bij een meer traditionele en disciplinerende opvoeding. Maar veel ouders willen of kunnen die omslag niet (meer) maken.

In de interviews kritiseren de ouders het reguliere onderwijs. Naast een gebrek aan orde en discipline is er te weinig aandacht voor het individuele kind. Motivatiegebrek bij docenten, tijdgebrek en massaliteit zouden daar debet aan zijn. De keuze voor particulier onderwijs moet garanderen dat kinderen minimaal een Havo-diploma halen. Dit is volgens de ouders nodig om later 'ergens te komen'. Dit wil zeggen: een leuke en goede baan hebben en behoorlijk zelfstandig zijn. Door hen naar een particuliere school te sturen, geven de ouders hun kinderen naar eigen zeggen een (laatste) kans. Tegelijkertijd, zo menen de auteurs, is het 'een poging om kinderen te behoeden voor sociale daling: ouders proberen hun kinderen een opleiding te geven die hun ten minste de kans biedt op continuering van de ouderlijke positie' (p. 135). De ouders behoren tot de hogere klassen, maar in de interviews relativieren zij dat en noemen ze zichzelf 'gewone hardwerkende mensen' (p. 144). De angst voor sociale daling behelst niet alleen de gedachte dat hun kinderen zonder diploma's geen bevredigend werk vinden, maar ook dat zij door een lagere beroepspositie in een lager sociaal milieu met een afwijkende levensstijl terechtkomen.

Cruciaal bij de keuze voor particulier onderwijs is het strenge pedagogische regime: 'strikte regels, de stringente naleving daarvan en het voortdurende toezicht' (p. 169). Daar komt bij dat zij door kleine klassen veel aandacht voor individuele leerlingen hebben. Ook het twee-in-een-systeem (de stof van de laatste twee klassen worden in een jaar aangeboden) vinden ouders zeer aantrekkelijk.

Opmerkelijk is dat leerlingen de strengheid als prettig en nodig ervaren. Daarnaast roemen zij de stimulerende begeleiding en de persoonlijke benadering van docenten: zij voelen zich als volwassene behandeld. Wel wijzen zij erop dat ze hun welslagen als een morele verplichting beschouwen omdat hun ouders er veel geld voor over hebben. Ook de ouders zijn overwegend positief over de particuliere scholen vanwege hun pedagogisch klimaat, de individuele aandacht en begeleiding, en het overnemen van een deel van de verantwoordelijkheid. Twijfel is er over de vraag of hun kinderen wel genoeg zelfstandigheid en zelfdiscipline is bijgebracht. De vervolgopleiding moet daarvoor als 'testcase' dienen.

De auteurs stellen dat het particulier onderwijs een alternatieve route biedt om in het reguliere onderwijs gestrande kinderen een diploma te laten halen dat

toegang geeft tot vervolgonderwijs. Het is de combinatie van controle en aandacht die ouders als het ware naar het particulier onderwijs lokt. Deze succesformule is volgens de auteurs niet alleen geschikt voor probleemleerlingen maar voor een veel grotere groep kinderen. Zij verwachten dat, zeker als de kwaliteit van het reguliere onderwijs niet verbetert, het aandeel van het particuliere onderwijs in Nederland zal groeien. Particuliere scholen zullen dan echte concurrenten worden van de gesubsidieerde scholen.

Investeren in je kinderen is een systematisch opgebouwd, goed leesbaar en vlot geschreven boek dat een duidelijk inzicht biedt in de motieven van de groep onderzochte ouders om voor een particuliere school te kiezen. De interviews en enquête leveren veel informatie op en zijn als methode adequaat om antwoord te krijgen op de door de auteurs gestelde vragen.

Het meest overtuigend zijn de auteurs wanneer zij laten zien dat het strenge pedagogische regime van de particuliere school zeer geschikt is om de disciplineproblemen aan te pakken van kinderen die in het reguliere onderwijs dreigen te mislukken. Dat ouders voor een dergelijke school kiezen uit angst voor sociale daling, komt veel minder uit de verf. Een gemiste kans is dat de auteurs het niveau van de beschrijving niet overstijgen, terwijl een meer kritische evaluatie van het particulier onderwijs op zijn plaats is. Temeer daar de interviews daar aanknopingspunten voor bieden. Zo betwijfelen ouders of de particuliere school hun kind uiteindelijk voldoende zelfdiscipline en zelfstandigheid heeft bijgebracht. Als hun kinderen toch zouden falen in het vervolgonderwijs, is de vraag gerechtvaardigd of ouders hun geld voor niets hebben uitgegeven.

Daarnaast zouden vanuit ontwikkelingspsychologisch perspectief vraagtekens gezet kunnen worden bij de effectiviteit van het opleggen van een streng pedagogisch regime aan oudere kinderen en adolescenten. Het is zeer de vraag of een op die leeftijd opgelegde discipline werkelijk beklijft. Meer voor de hand ligt om streng te zijn bij jonge kinderen en hen geleidelijk aan meer vrijheid en verantwoordelijkheid te geven. In dit opzicht is het jammer dat de auteurs – zoals op basis van de titel wel te verwachten valt – nauwelijks aandacht besteden aan particulier basisonderwijs waar een streng regime immers meer in de rede zou liggen. De bewering dat het particulier onderwijs een concurrent van het gesubsidieerde onderwijs zou kunnen worden, overtuigt niet. Het is niet te verwachten dat de groep die zich particulier onderwijs kan permitteren flink zal groeien. Bovendien zijn er goedkopere alternatieven (bijlessen of huiswerkklassen) voor kinderen met problemen in het regulier onderwijs. Als de auteurs iets hebben duidelijk gemaakt, is het wel dat ouders pas veel geld aan onderwijs uitgeven op het moment dat het echt dreigt mis te gaan met hun kind.